

Tržaške vesti.

—t— Umrl je dne 23. pret. mes. g. Mihael Čok, posestnik v Lonjerju, odlični slovenski mož, oče tovariša Alberta, sedaj poročnika, in tovarišice Ane in Amalijske. Bodi mu blag spomin! Žalujemo svojim našim iskreno sožalje!

—t— »Slov. učiteljstvo Trsta in okolice in svetovna vojna.« Dodatno k temu članku, ki smo ga pričeli zadnjič, poročamo, da je bil pok. Julijan Gerdol, učitelj na Katinari, c. in kr. praporščak, odlikovan z zlato hrabrostno svetinjo. Neutolažljiva njegova mati, gospa Ivanka Gerdol, cvetica na c. Acquadottu 10, je bila pozvana sedaj na c. kr. namestništvu svetovalstvo, kjer so ji izročili imenovanju častni dokaz o junstvu njenega ljubljene sina. Slava učitelju-junaku!

—t— Imenovanja učiteljev na mestnih slovenskih ljudskih šolah. Cesarjski komisar je imenoval za definitivnega voditelja ljudske šole na Gropadi-Padričah nadporočnika Fran Bratoša, za definitivnega voditelja ljudske šole v Trebčah podčastnika Josipa Čoka, za definitivnega učitelja praporščaka Ferdinanda Fergusa, Alojzija Bukavca in provizoričnega podučitelja Viktorja Sosiča in Andreja Široka ter za definitivni učiteljici provizoričnega podučitelja Amalije Soretovo in Alojzijo Pahorjevo. C. kr. namestništvo je ta imenovanja odobrilo. — C. kr. namestništvu svetnik pa je imenoval za predstavitelja podučitelja učiteljske kandidatije Zoro Bajtovo, Danico Hvalovo in Viktorijo Lahovo. — K tem imenovanjem umestno pripominja »Edinost«: Normalnim razmerjem v šolstvu se je Trst pomaknil bliže z imenovanjem provizoričnih učnih oseb na mestnih šolah, kar moramo z zadovoljenjem pozdravljati. V »Edinosti« čitamo, da je c. kr. namestništvu svetnik imenoval za provizoričnega učitelja itd. ... Prav tako! Če nima Trst zaradi znanih razmer v minulih časih povsod drugod v Avstriji ustanovljenih šolskih oblasti — deželnih, okrajnih in krajskih — je popolnoma na mestu, da izvršuje ona c. kr. oblast — c. kr. namestništvu svetnik — ki je drugod, kjerkoli ali mestne šolske oblasti, okrajne, oziroma mestnemu šolskemu svetu postavno pripadajoča provizorična imenovanja učnih oseb. S tem utegne kmalu izginiti ono, avstrijskim razmeram nič kaj primerno izjemno stanje v tukajšnjem mestnem šolstvu. Odločilne faktorje le še prosimo, naj store korak dalje: direktno upravo mestnega ljudskega šolstva naj prevzame urad c. kr. namestništvenega svetnika, da je potem mogoče uvesti v uradno korespondenco šolskih vodstev s prvo instanco šolskih oblasti — s c. kr. namestništvu svetnikom — učni jezik posameznih šol. Mislimo mi, da je popolnoma normalno, če bi slovenske šole v mestu in okolici prejemale slovenske dopise in predlagale slovenske vloge.

—t— Poročil se je tržaški mestni učitelj, sedaj v vojni službi v Kruševu, tovariš Andrej Čok, z gospo izkreno čestitke! —t— Za naše hlabre branitelje je darovala deca »Srpske škole« 30 blazinic in 30 prevlak za ranjence.

—t— Gropadi-Padriče. Šolska veselica, ki se je vršila v prid »Rdečemu križu« v nedeljo, 27. februarja, je uspela v splošno zadovoljnost. Mladi pevci in igralci so vestno izvršili svoje vloge. Prireditve se je udeležil tudi c. in kr. polkovnik pl. Bischof s svojo družino. Po odpeti cesarski himni je gospod polkovnik pozval v slovenskem jeziku navzoče k trikratnemu »živio« presvetlemu vladarju. Čisti dobiček znaša 225 K.

Istrske vesti.

—i— Plemeniti poziv Družbi sv. Cirila in Metoda za Istro v prilogi je izdal g. Martinović v Iloku v Slavoniji. Na braniku naše slovenske Gorice je padel junak naše smrti učitelj v Iloku, Ivan Sedmak. To priliko porablja pokojnikov prijatelj in zaupnik Družbe, da se obrača do »blagorodnih in plemenitih src z vročo prošnjo, naj v večni spomin pokojnika naklonijo kak dar plemeniti Družbi, ki rešuje živo dečo rodu in plemenu in maternemu hrvatskemu jeziku pred grabežljivimi sovražniki. Pokojnik je ljubil Istro in njeno dečo, in ker je za njeno obrambo dal tudi svoje življenje, mu naklonimo v spomin dar Družbi.« — »Edinost« dostavlja: Omenjamo tega čina g. Martinovića, ker daje jasen zgled, kako naj porablamo vsako priliko, da z živo, rodoljubno besedo apeliramo na požrtvovalnost naroda v svrhu narodne obrambe, ki ji služi kot najizdatnejše sredstvo — narodna vzgoja, dviganje in

širjenje narodne naobrazbe. In ravno sedaj je to tisočkratna potreba, ko nam toliko dobrih sinov in delavcev za narodno koristi pada v grob: tem intenzivneje mora biti naše delo, da v ogroženih krajih rešimo čim več — živih kot jamstvo za bodočnost naroda!

—i— Sole Družbe sv. Cirila in Metoda v Malem Lošnju so priredile zabavo v korist fonda za vdove in sirote padlih vojakov. Izbrani vzpored je bil izveden v vseh točkah izbornosti. Prisostvovali so prireditvi zastopniki vojaške in politične oblasti.

Splošni vestnik.

Šolske knjige, darovi za učence-begunce iz južnih dežel. Pomožni odbor za begunce iz južnih dežel, ustanovljen pod pokroviteljstvom Nj. ces. in kr. Visokosti prejasne gospe nadvojvodinje Marije Jožefe, opozarja z okrožnico dne 17. decembra 1915, števil. 6939, vse poklicane činitele, da se je ustanovilo v naselbinah begunccev iz južnih pokrajin več tečajev za ljudskošolsko izobraževanje, na Dunaju in v Gradcu pa tudi tečaje za srednješolce. Učencem teh tečajev treba oskrbeti šolske knjige. Zato se obrača gorenji odbor do c. kr. namestništva s prošnjo, da uvede na Primorskem nabiranje že rabljenih in starih šolskih knjig ter jih da na razpolago odboru. Prošnja pa velja seveda tudi splošno. Priporočila se zaradi tega šolskim vodstvom, učiteljstvu, učencem in prebivalstvu sploh, nabirati take šolske knjige ter jih odposiljati kar naravnost gornjemu odboru pod naslovom »Hilfskomitee für die Flüchtlinge aus dem Süden, na Dunaju IV., Favoritenstrasse 5«. Za darove, ki bodo služili v korist beguncem, ki so domačini v naših pokrajinah, torej naši rojaki, se gorenji odbor že vnaprej toplo zahvaljuje.

Doklade duhovščini. »Straža« poroča: Iz verodostojnih krogov zvemo, da bo vlada nakazala tudi duhovnikom primerne doklade, kakor je to storila že državnim uradnikom.

Vojni preskrbovalni urad je poslal dozdaj arinadi na bojišče daril v vrednosti 26 $\frac{1}{2}$ milijona kron, ki so tehtale nad 400 milijonov kilogramov.

Plesne veselice v dobi vojne prepovedane. Vsa okrajna glavarstva na Gor. Avstrijskem so naročila županstvom, da je sedaj prepovedano prirediti plesne veselice. Za tozadevne prestopke je določena denarna globa do 200 K ali do 20 dni zapora. To odredbo utemeljujejo glavarstva s tem, da bi bilo neokusno in bi neprijetno dirnilo, če bi se prirejale v zaledju plesne veselice, dočim preliva na bojiščih na tisoče naših junakov svojo kri in se žrtvuje za cesarja in domovino.

Oprostitev županov. Poljedelsko ministrstvo je naznanilo deželniemu kulturnemu svetu na Čanškem, da je na notranjem kakor tudi deželnoobrambovskem ministrstvu zaprosilo za širšo oprostitve županov od črnovojniške službe. Ministrstvo upa, da bo odredbo utemeljujejo glavarstva s tem, da bi bilo neokusno in bi neprijetno dirnilo, če bi se prirejale v zaledju plesne veselice, dočim preliva na bojiščih na tisoče naših junakov svojo kri in se žrtvuje za cesarja in domovino.

Ureditev službenega razmerja v vojnem času. V »Wiener Zeitung« z dne 2. t. m. objavljena cesarska naredba ima namen, da nekaterim skupinam službojemalcev, ki so zaradi poklica pod orožje morali zapustiti svoja službena mesta, zagotovi vrnitev v njihovo prejšnjo službeno razmerje. Veljavna je samo za take službojemalce, ki so bili 25. dne meseca julija leta 1914. že en mesec nameščeni v dotičnem podjetju. Tekom vojaškega službovanja se službeno razmerje ne more razdreti. Službodajalec ne more odpustiti službojemalca. Po končanem vojaškem službovanju je službojemalec dolžan zopet nastopiti službo tekom 14 dni. Z neizpolnitvijo te dolžnosti se službeno razmerje razpade, vendar pa se s tem službojemalec izpostavlja odškodninski zahtevi službodajalca. Če dotičnik ni zopet nastopil službe zaradi bolezni, invalidnosti ali drugače iz kakega drugega vzroka, izvrajočega iz vojaškega službovanja, se mora dovoliti šesttedenska odškodnina. — Cesarja naredba ureja nadalje med drugim tudi vprašanje vstajenja vojaške službene dobe v službenih razmerjih, v katerih obstoji pogodbeno napredovanje v plači, potem vpliv tega službovanja na pogodbeno razmerja, ki so sklenjena za določen čas, potem vprašanje, kakšni odgovorni roki se morajo uporabljati pri nadaljevanju službenega razmerja itd. — Ti predpisi ne veljajo za podjetja, katerih obrat se je v tem

času ustavil, ali pa v slučaju, da se je obrat moral po večini skriti zaradi vojnih dogodkov. Cesarja naredba se ne dotika pred 1. januarjem leta 1916. zakonito razrešenih razmerij in omeja tako svojo veljavnost na ona službena razmerja, ki so veljavna ali negotova.

Razgled.

— Kraljica-vdova Elizabeta †. V Bukarešti je umrla 2. t. m. zjutraj kraljica Elizabeta pa je pripadala nemškemu knežju in teta sedanega kralja Ferdinanda. Umrla kralj Karel je bil po rodu Hohenzoller. Elizabeta pa je pripadala nemškemu knežju rodu Wied in je bila torej sorodnica bivšega albarskega kneza. Leta 1869. se je poročila s tedanjim romunskim knezom, poznejšim kraljem Karlom, s katerim je živela v naj srečnejšem zakonu. Pesniško navdahnjena, se je posvetila poeziji in napisala pod psevdonimom Carmen Sylva nebroj nemških pesmi, dram, novel in romanov, deloma skupno s svojo družabnico Kremnitzovo, talentirano hčerko nekega nemškega profesorja. Mnogo truda in časa je posvetila pokojna kraljica tudi dobrodelnim napravam ter se je zlasti zanimala za oslepele, ki jim je ustanovila lep oskrbovalni zavod. Navzlic temu, da se pokojna kraljica ni nikdar mogla prav uživati v razmere in življenje romunskega naroda, je bila vendar jako priljubljena. Smrt njenega soproga jo je silno potrla. Preseljena se je iz Bukarešte v Curtea de Arges, kjer je kralj Karel pokopan, in je tam živela spominom svojega srečnega zakona. Pred par tedni se je vrnila v Bukarešto, kjer je obolela na pljučnici. Tej je podlegla v 74. letu svoje dobe. Bila je plemenita žena po rodu in srcu.

— Prepoved učenja tujih jezikov na ljudskih šolah v Turčiji. Sklepno glavne-ga sveta vilajeta carigradskega se prepoveduje na vseh ljudskih šolah učenje tujih jezikov. Doslej so se učili izključno francoščine.

— Varstvo otrok v Ameriki. Poslanska zbornica Združenih držav je sklenila zakon, čigar posledica bo ta, da bodo smeli v tvornicah delati otroci le, če so stari nad 14 let, v rudnikih in kamenolomih pa le, če so stari 16 let. V Združenih državah so otroke doslej porabljali v največji meri za vsakovrstna dela. Po ljudskem štetju leta 1910. je bilo v Združenih državah 1.990.225 otrok, starih 10 do 15 let, ki so bili redno zaposleni v tvornicah, pri obrtnikih ali v posestvih. To je že majhen napredek, a z njim še dolgo ni doseženo to, kar bi bilo treba.

— Kralj Nikolaj — ogrski jud? Sicer resna »Kölnische Zeitung« je v članku »Bankerot panslavizma«, ki ga je spisal kolinski profesor dr. Arnold Schröer, prinesla stavek: »Edini izmed srbskih knezov, ki je resno pričel uvajati evropsko kulturo, sedaj mnogimimenovani, stari zvit Nikolaj Črnogorski, je baje — to pravim samo s pridržkom, ker tu nisem v stanju, da bi preiskal to trditev, ki sem jo pogosto čul — iz Ogrske izseljeni jud ali vsaj izvira od tam.« — Kateri šaljivec je pač profesorja Schröerja tako strašno potegnul?

— Na Španskem je 50.000 Nemcev. Iz Haaga: Številno Nemcev na Španskem se je povišalo med vojno na 50.000.

— Samostanov v Rusiji je 900. V njih živi 20.000 redovnikov in do 50.000 redovnic.

— Nova hrvatska slovnica. Dr. Milan Rešetar, profesor slovenske filologije na dunajskem vseučilišču, je napisal novo slovnico hrvatskega jezika, ki je izšla te dni v Zagrebu.

— Nemških »Kazin« ne bo več. Kazina je namreč za nemški jezik tužja, zato so Nemci po nekaterih mestih »Kazine« prekrstili v »Deutsches Volkshaus«.

— Iz papirne industrije. Položaj papirne industrije se slabša sedaj od dne do dne. Zaloge smole so malone popolnoma izčrpane. Cena znaša že sedaj 400 K za 100 kilogramov, proti 25 K pred vojno. Zaloge lesu so tudi blizu izčrpane. Sekanje lesu je prenehalo, a v kolikor ga je posekanega, pa je zaradi pomanjkanja na delavcih in vozilih onemogočena uporaba. Položaj je poostren po pomanjkanju celuloze. Odkar je izbruhnila vojna z Italijo, je prenehal uvoz žvepla. Pred kratkim je vlada zaplenila zaloge železnega krčesa, ki so ga tvornice izdelovale, zaradi česar so se obrati skriti. Prej ali slej sploh ne bo več celuloze.

— Posebne šole za otroke avstrijskih in ogrskih državljanov v Belgradu. »Az Est« poroča: Za otroke avstrijskih in ogrskih državljanov se ustanovijo v Belgradu posebne nemške in madžarske šole. Šole bodo v najkrajšem času otvorene.

— Zaplenjene šolske pesmarice. Praški uradni list razglašja, da je šolska pesmarica za češke ljudske šole in meščanske šole od Franca Sladka, ki je bila že več let v rabi, zaradi rušenja javnega mira zaplenjena.

— Prepovedana knjiga. Zaderski »Narodni List« javlja, da je šolska oblast ukazala, odstraniti iz vseh učiteljskih in dijaških knjižnic znani roman Evgena Kumičič: »Urota Zrinjsko-Frankopanska«.

— Nemška vlada v Varšavi; šole pogosto nadzorujejo.

— Umrl je dne 19. pret. mes. v svoji vili pri Monakovem znani dunajski fizik in filozof profesor Ernest Mach, 78 let star. Pred smrtjo je odredil, da se vest o njegovi smrti razglaša šele, čim bo truplo že vpepeljeno, kar se je zgodilo v Monakovem. Od svojih znancev in prijateljev se je poslovil s posebnim dopisom, ki ga je dal po smrti objaviti v listih. Profesor Mach je bil tudi član gosposke zbornice.

— Državni jezik na Turškem. Turška zbornica je sprejela zakon, ki naj uveljavlja turški jezik kot državni jezik tudi v gospodarskem življenju. Vse trgovske družbe na Turškem se morajo vobodoče posluževati turškega jezika kot poslovne-ga jezika, in sicer domače izključno tudi v vsej svoji korespondenci, tuje pa v prometu z uradi, pri privatnih pogodbah in v svojem knjigovodstvu. Dosedaj je bila trgovski in splošni prometni jezik na Turškem francoščina.

— Razpuščeno učiteljsko društvo. »Narodni Listy« javljajo z Dunaja: Nižje-avstrijsko cesarsko namestništvo je razpustilo društvo čeških učiteljev na Dunaju.

— V službi češke kulture. Češki listi se spominjajo v toplih besedah najpopularnejšega češkega založnika in knjigotržca Jana Otta, ki je slavil dne 26. pret. mes. 45letnico svojega delovanja. Ottovo založništvo je znano po vsem svetu, na tisoče in tisoče čeških znanstvenih in leposlovnih knjig je izšlo pri Ottu, ki si je pridobil še posebne zasluge z izdajo izbornega Naučnega slovnika (konverzacijskega leksika) in z ustanovitvijo »Světové knihovny«, ki je organizirana po znamenitem vzoru Reclamove zbirke. Jan Otto, kakor pravijo »Narodni Listy«, je ponos češkega kulturnega sveta in vzor delavnega neumornega moža, ki je postal iz malega knjigotržca pravi zakladnik češke knjige.

— Dolmatinski domobranec. Od profesorjev in učiteljev na c. kr. državni obrtni šoli v Ljubljani, ki so bili po izbruhu svetovne vojne začasno prideleni drugim državnim obrtnim učnim zavodom v službovanje, je prišel akademični kipar profesor Alojzij Repič na c. kr. stavbo in umetno-obrtno šolo v Spljet. Vrli Dalmatinci so hitro spoznali ustvarjačo moč slovenskega umetnika, ta pa se je odzval zaupanju s tem, da je za Dubrovnik izrezal iz lesa in krasno polihromiral kip dalmatinskega domobrancia v naravni velikosti.

— Prepovedana sokolska društva na Nemškem. Češki naseljenci v raznih nemških mestih so tekom let ustanovili celo vrsto sokolskih društev. Zlasti v Berlinu, v Drazdanih, v Hamburgu so bila velika češka sokolska društva. Sedaj je nemška vlada češka sokolska društva prepovedala.

— Razpuščena šolska oblast v Varšavi. Nemški policijski predsednik v Varšavi je razpustil šolski odbor, ki ga je ustanovilo meščanstvo, in vse izpraševalne komisije. Odslej ima samo nemška civilna uprava pravico, ustanavljati šole, določati njih organizacijo, nastavljanje in odstavljati učitelje in odrediti izkušnje.

— Koliko je vojnihi sirot na Ogrskem. Uradno so jih do 31. decembra 1915 našli 36.379; 94% jih živi pri materah.

— Lep tovariš! Budimpeštanski učitelj Desider Komarcsay je neki učiteljici iz zaprte misnice ukradel 300 kron, pa je obdolžil nekega učenca, da je to storil, ter ga ovadil. Preiskava pa je spravila resnico na dan, in Komarcsay je bil zaradi tatvine in zavarovanja v krivo pričevanje obsojen na tri in pol leta ječe.

— Politiška naobrazba ameriških dijakov. V nemških listih citamo: Na novo-jorški univerzi in na visoki šoli Bowdoin College so priredili med dijaki anketo, da bi dognali, kako se interesira ameriška mladina za velike vojne in politične dogodke sedanjega časa. Odgovori kažejo, da se ameriško dijaštvo peča pač s športom, ne pa tudi s politiko in da se nahaja glede najvažnejših političnih, geografskih, gospodarskih in drugih zadev, ki niso v neposredni zvezi z Ameriko, v naravnost presenetljivi nevednosti. Na vprašanje, kje je Solun, je odgovorilo izmed 53